

Διαβάζοντας τις ελληνικές εκλογές από τον Παγκόσμιο Νότο

Οι εκλογές του 2023 απέδειξαν την (ακρο)δεξιά στροφή της ελληνικής κοινωνίας. Μετά από μια δεκαετία πολιτικού εκκρεμούς, η Ελλάδα αντανakλά πια την εικόνα εκλογικών σωμάτων στα καπιταλιστικά κέντρα της δύσης και στις δυτικότροπες κοινωνίες της περιφέρειας.

Η συνήθης εξήγηση για αυτές τις ροπές είναι η οικονομική «κρίση», η οποία κάνει τις κοινωνίες συντηρητικές και ανοικτοφοβικές. Κάποιοι αναφέρουν σωστά την επέλαση του νεοφιλελευθερισμού ως την νέα ιστορική πραγματικότητα που συμπιέζει μισθούς, ιδιωτικοποιεί τα πάντα και διαλύει τον κοινωνικό ιστό.

Μια τέτοια εξήγηση είναι σωστή στην διάγνωση της σημερινής συγκυρίας, αλλά παραμένει ευρωκεντρική αδυνατώντας να συνδεθεί με την βιωμένη ιστορία του υπόλοιπου πλανήτη. Αγνοεί τις εργοστασιακές συνθήκες που επέτρεψαν την ηγεμονία του κέντρου να συσσωρεύσει παγκόσμιο πλούτο και στις οποίες επιστρέφει σήμερα για να την διατηρήσει. Η διαφορά είναι ότι αυτή την φορά η επιστροφή δεν έχει γεωγραφικά σύνορα και μπορεί να ληλατεί με ίδια ένταση τόσο την περιφέρεια, όσο και την ημιπεριφέρεια (ευρωπαϊκός νότος και ανατολή) αλλά και μέρη του ίδιου του κέντρου.

Η σημερινή «κρίση» λοιπόν δεν είναι άλλο από την αδυναμία της δύσης να διατηρήσει την παγκόσμια ηγεμονία και την σχετική ευδαιμονία των κοινωνιών της μέσα από διαδικασίες αναδιανομής και το περίφημο κοινωνικό κράτος των μεταπολεμικών δεκαετιών. Με αυτήν την ανάλυση, ο νεοφιλελευθερισμός αναδεικνύεται ως η οργανωμένη απάντηση της δύσης στο πρώτο κύμα αμφισβήτησης της κυριαρχίας της μετά τις δεκαετίες της από-αποικιοποίησης (1945-1975).

Επιστρέφοντας στις εργοστασιακές συνθήκες, η δυτική απάντηση στην κρίση αναγκαστικά λαμβάνει αποικιοκρατικά χαρακτηριστικά του φυλετικού καπιταλισμού σε εποχές πρωταρχικής συσσώρευσης. Σε αυτές τις κοινωνίες, η επιστροφή στο τρίδυμο που αποτελείται από τον κρατικό αυταρχισμό-προστατευτισμό, την ασυδοσία του κεφαλαίου και την αλόγιστη καταστροφή της φύσης, καθώς και εργαλειοποιημένο ρατσισμό-εθνικισμό-σεξισμό, αποτελεί την ξεκάθαρη επιλογή των ελίτ αλλά και πολλών εκλογικών πληθυσμών στην δύση.

Απέναντι στην επιστροφή σε ένα αποικιοκρατικό καπιταλισμό σε παγκόσμιο επίπεδο, οι δυτικές ελίτ -και η ιντελιτζένσια τους- παρουσιάζουν στις κοινωνίες τους το εξής δίλημμα. Είτε μένετε πληβείοι αλλά εντός των τειχών είτε γίνεστε έρμαια της παγκόσμιας αναδιανομής χάνοντας και τα τελευταία

προνόμια που έχετε απέναντι σε εκείνους/ες εκτός. Αυτό το δίλημμα αποτελεί την τελευταία στρατηγική επιλογή των δυτικών ελίτ. Μια στρατηγική που εγκυμονεί κινδύνους και θυμίζει έντονα τον ευρωπαϊκό μεσοπόλεμο, με τη διαφορά ότι τότε ο αποικιοκρατικός ανταγωνισμός διεξαγόταν μεταξύ των δυνάμεων του κέντρου κι όχι απέναντι σε σοβαρούς ανταγωνιστές της περιφέρειας (Κίνα, BRICS). Αυτή η στρατηγική φέρνει πολύ πιο κοντά την προοπτική ενός παγκόσμιου πολέμου, αποδεικνύοντας ότι η φαρέτρα της δυτικής κυριαρχίας αδειάζει. Αυτό είναι ένα σημαντικό και αξιοσημείωτο ποιοτικό άλμα σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες.

Η κρίση χρέους στον Παγκόσμιο Νότο το 1980, η κατάρρευση του σοσιαλιστικού μπλοκ το 1990, ο Πόλεμος στην Τρομοκρατία το 2000 έδωσαν σημαντικές ανάσες στην δυτική κυριαρχία, ισχυροποιώντας οικονομικές υποδομές και στρατιωτικές βιομηχανίες. Αντίστοιχη επιρροή είχε και η δυτική «σοφτ» βιομηχανία παραγωγής ιδεολογικών υποδομών μέσα από πανεπιστήμια, θινκ τανκς και ΜΚΟ. Η φιλελεύθερη ιδεολογική βιομηχανία του απολίτικου ανθρωπισμού που είχε ήδη προωθηθεί από τα μέσα του 1970 βρήκε το δίδυμο της συμπληρωματικό στην ιδεολογική βιομηχανία της εξίσου απολίτικης ισλαμικής τρομοκρατίας.

Αυτές οι βιομηχανίες παρήγαγαν ιδεολογικά σχήματα για την ανάλυση ολόκληρων κοινωνιών αποκλειστικά μέσα από ηθικολογικά σχήματα (θύματος-θύτη). Η δράση τους είχε πολλαπλά αποτελέσματα τόσο στις δυτικές κοινωνίες στις οποίες απευθυνόταν όσο και σε εκείνες που στόχευε εκτός Δύσης και ειδικά στην Μέση Ανατολή αλλά και παραπέρα. Στην Δύση, το αποτέλεσμα ήταν μια θεαματική αποπολιτικοποίηση του ενδιαφέροντος για τα παγκόσμια δρώμενα και μια πρωτόγνωρη γνωστική αποσύνδεση των κοινωνιών της από εκείνες του παγκόσμιου Νότου. Σήμερα, παρά την έκρηξη της τεχνολογίας και την υπερπληροφόρηση, λαμβάνουμε πολύ λιγότερη ποιοτική πληροφόρηση για τον υπόλοιπο πλανήτη ίσως ακόμα και σε σχέση με εποχές πριν το ιντερνετ και την παγκοσμιοποίηση. Στις μη δυτικές κοινωνίες, το αποτέλεσμα ήταν η απορρόφηση των πιο ριζοσπαστικών κριτικών της δυτικής κυριαρχίας στις ελεγχόμενες ΜΚΟ. Για να προλάβω τους κυνικούς, ο έλεγχος δεν είναι αποτέλεσμα συννομωσίας. Διαχέεται μέσα από μορφές οικονομικής εξάρτησης στις οποίες οι τοπικές ΜΚΟ ανταγωνίζονται προσαρμοζόμενες στις απολίτικες νόρμες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, φύλου κτλ. Εκεί οι εν δυνάμει διανοούμενοι του Νότου ξεμαθαίνουν την κριτική στην παγκόσμια πολιτική οικονομία και μαθαίνουν την πολιτισμική κριτική στις ίδιες τους τις κοινωνίες.

Αυτή η 30ετής περίοδος φτάνει στο τέλος της σήμερα. Άμεσα θύματα της είναι η αριστερά στη Δύση και η ΜΚΟποιημένη κοινωνία των πολιτών στον Παγκόσμιο Νότο, μιας και είναι και οι δύο προϊόντα της προηγούμενης κατάστασης, παράγωγα της δυτικής υλικής ηγεμονίας. Σήμερα, προσπαθούν να επιβιώσουν σε ένα τεντωμένο σχοινί. Από την μια να διατηρήσουν τον υλικό διαχωρισμό των κοινωνικών στρωμάτων που εκπροσωπούν και από την άλλη να προσαρμοστούν στον ιδεολογικό αναπροσανατολισμό σε έναν αναδυόμενο κόσμο αναγκαστικά παγκόσμιας συνεννόησης, ιστορικής δικαιοσύνης και κοινωνικής αναδιανομής.

Το δίλημμα από τις ελίτ είναι ισχυρό. Η κρίση ταυτότητας της αριστεράς βαθιά υπαρξιακή. Αλλά για

να μπορεί να υπάρξει δρόμος που να μην βγάζει ακροδεξιά, η αριστερά του Παγκόσμιου Βορρά έχει μόνο μια επιλογή. Να επανασυνδεθεί με τα κινήματα, τις κοινωνίες, και τις κριτικές του Παγκόσμιου Νότου, να αποδυθεί την φαύλη και ρατσιστική διάκριση μεταξύ κοινωνικών δικαιωμάτων για τους εντός των τειχών και ανθρώπινων δικαιωμάτων για τους εκτός, να αντισταθεί στην διάχυτη εργαλειοποιημένη ισλαμοφοβία, τον οργανωμένο τρόπο και τον απολιτικό «ανθρωπισμό», να αναγνώσει την ιστορία της και τα προνόμια της μέσα από την παγκόσμια συνθήκη της αποικιοκρατίας και της μεταπολεμικής δυτικής κυριαρχίας και τέλος να ετοιμάσει και να οργανώσει τον κόσμο της προς έναν πλανήτη με δομές κοινωνικής αναδιανομής, οικολογικής συνεννόησης και ιστορικής οικονομικής δικαιοσύνης (βλ. κατάργηση τριτοκοσμικού χρέους, αποδολαροποίηση, επανορθώσεις).

Ο Νικόλας Κοσμάτοπουλος είναι Καθηγητής Πολιτικής Ανθρωπολογίας στο American University of Beirut.